

De eenzame

In het zo bekende „Jungle boek” van Kipling, waarvan het verhaal van Mowgli, het mensenjong dat opgenomen wordt in de wolvenhorde, de grondslag vormt voor het welpenspel bij de padvindersonorganisatie en waardoor de namen Akela, Baloo, Sherekhau onze Nederlandse samenleving zo vertrouwd geworden zijn, staat een verhaal dat qua inhoud en sfeer afwijkt van de overige. Het is wat fijner, grijpt wat hoger en al komen er dieren in voor, zij spelen er geen hoofdrol in. Het heet „het mirakel van Poeroen Bhagat” en vertelt ons van een eerste minister die eens leefde in een der destijds halfonafhankelijke staten van het land India. Rustig, bedachtzaam en behendig was hij stap voor stap tot zijn hoge positie opgeklommen. Hij ging op in zijn werk, was gezien bij zijn volk, hen vóórgaand in vooruitstrevendheid en stond op goede voet met de engelsen, die daar toen heersten. Al liet hij de eer en verdienste aan zijn koning, hij was het toch, die scholen oprichtte, wegen liet aanleggen, ziekenhuizen liet bouwen, tentoonstellingen opende, studiebeurzen instelde, enz. enz. Hij reisde, ontmoette vreemde staatslieden, kreeg eretitels aan vreemde universiteiten, hield lezingen over sociale hervormingen in zijn land en iedereen was verrukt over wat hij zei en vooral over hetgeen hij tot stand bracht. Als toppunt van triomf werd hij benoemd tot Ridder-commandeur van de hoogste orde van India. De feestvreugde die hiermee gepaard ging, was nog maar nauwelijks geluwd, of de eerste minister deed iets, dat wij hier vreemd zouden vinden, maar dat in India geen verbazing wekt; want voor de wereld althans stierf hij, werd hij onvindbaar. Hij had van zijn weelde en macht gebruik gemaakt, voor wat hij het waard achtte, eerbewijzen had hij aanvaard als ze tot hem kwamen; mensen en steden, ver en nabij had hij gezien, mensen en steden waren voor hem opgestaan en hadden hem vereerd, omdat hij verantwoordelijkheden gedragen had, die weinigen kunnen dragen. Nu legde hij dit alles af als een mantel, die hij niet langer nodig had, een nieuwe eerste minister werd aangesteld, alle ondergeschikten drongen een trapje hoger op, zodat de leegte, die hij achter liet, onmiddellijk gevuld werd. Gehuld in het okerkleurig kleed der heilige zwervers, met als enige bezit de bedelnap, begon hij te voet de lange, lange weg af te leggen vanuit de maalstroom van menselijk gebeuren in de vlakke, naar de bergen van de Hymalaya, naar de hoogte, de ruimte en de stilte.

Op zekere avond bereikte hij de hoogste bergpas op de Hymalaya-Tibetweg en stond hij te midden van een landschap van diepe dalen en hoge sneeuwtoppen, zo overweldigend van afmetingen, dat de mensen in het dorpje dat zich vijftienhonderd voet beneden hem tegen de steile rotswand vastklampte, kleiner leken dan insecten.

Op dit punt, in een oud verlaten tempeltje, nam hij zijn intrek. Hier wilde hij tot rust komen, in zichzelf keren; zijn leven tussen mensen geleefd, aan mensen gewijd, met al zijn hoogtepunten en daarmee verbonden dieptepunten, laten bezinken en invoegen in het overweldigend groot gebeuren, waarin al het menselijk gebeuren alleen maar een bescheiden plaats heeft, niet groter is dan het miniatuur dorp, daar heel in de diepte, te midden van het grootse landschap om hem heen. Hier wilde hij wijsheid vergaren en levensvragen stellen, die hij zich in de vlakke nooit gesteld had en op wier antwoord hij zich wilde bezinnen, zonder misschien ooit een bevredigend antwoord te vinden.

De bergbewoners uit het dorp, beneden tegen de rotswand waren verheugd dat een wijs man de tempel boven hen weer betrokken had. Zij hielden ervan dat enkelen zich losmaakten van de gewone strijd om het bestaan om te pogen het leven in heel zijn breedte, in alle diepten en hoogten, te doorgronden en te zoeken naar het hart van alle dingen. En om hem dit mogelijk te maken, brachten zij hem in alle stilte en eerbied voedsel en dekking, jaar in jaar uit.

Zo bevrijd van vrijwel alle strijd om zelfhandhaving, door zijn groeiende rust en wijsheid, die weet hoe te handelen, accepteerden de dieren uit zijn omgeving hem

als een der hunnen. Vrij en zonder angst leefden zij met hem en het was deze verhouding met de dieren, door de mensen als een wonder beschouwd, maar mede door henzelf opgebouwd, dat de bergbewoners van de ondergang werden gered.

Dat gebeurde toen maandenlange te overvloedige regens de grond doorweekt en tussen het gesteente weggespoeld hadden. Op een avond waarop alles wonderlijk stil was, verschenen de dieren niet in de tempel; dat was vreemd, want anders kwamen zij altijd en met velen. Ten slotte kwamen er toch, de apen, het hert, de bergbeer, maar zij waren angstig en trachtten hem mee te krijgen, voort te duwen, naar buiten.

Opmerkelijk gemaakt door hun angst en pogingen tot waarschuwen, zag de eenzame plotseling een barst in de tempelvloer komen en direct begreep hij dat een bergstorting zou plaats vinden en dat dit de ondergang van het dorp beneden hem zou betekenen.

Zonder zich te bedenken, week hij niet achterwaarts uit, om verder op de pas zijn veiligheid en rust te zoeken, maar met de dieren ondernam hij de eindeloos moeilijke afdaling naar het dorp, dat ieder ogenblik bedolven zou kunnen worden, om de mensen te waarschuwen voor het gevaar en hen weg te leiden.

Als vanzelf doorbrak hij zijn afzondering om zijn medemensen in nood te redden en juist toen mensen en dieren, door de nood vereend, hoog genoeg tegen de tegenoverliggende helling opgeklommen waren, om veilig te zijn, scheurden grote brokken met donderend geraas van de berg los en stortten zich in het dal.

Toen de dag aanbrak, vreemd stil na het geweld, lag het dorp onder zware steenmassa's bedolven; de mensen waren gered, maar de oude, eenzame wijze was van uitputting gestorven. Op de plek waar hij met lege ogen het dal instaarde, bouwden de mensen een nieuwe tempel, ter ere van hun wijze en het wonder van hun redding.

Dit was het verhaal van de eenzame wijze, hoog in de bergen. Maar... was deze mens eigenlijk wel eenzaam? Ja, hij leefde alleen, afgezonderd, maar „alleen zijn” wil niet zeggen dat men eenzaam is. De grote man, die zoveel te zeggen heeft in de wereld, verwacht „alleen zijn” en „eenzaam zijn” vaak zo pijnlijk met elkaar, dat zij de mens die alleen woont of alleen wil zijn, direct beklaagt om zijn eenzaamheid. Heel veel mensen zijn daarom bang om alleen te zijn, omdat zij menen, dat zij dan meteen eenzaam zijn. De mens, die juist zoals de wijze in de bergen, alleen is, behoeft zich helemaal niet eenzaam te voelen. Zijn verbondenheid met de naaste en wijdere samenleving kan intens levend in hem zijn. Hij kan zich daarmee bezig houden, zich er diepgaand voor interesseren. Juist in de rust van zijn „alleen zijn” kan hij, als hij voldoende levenservaring opgedaan heeft of de contacten met de samenleving geregeld onderhoudt, een dieper inzicht in de verhoudingen en hun problemen krijgen, kan hij het verband tussen alles wat gebeurt leren zien, zodat wonderen ophouden te bestaan en het leven tot één gróót wonder wordt; is hij in staat langzamerhand het menselijk gebeuren in te passen in een veel meer omvattend gebeuren, waarin de menselijke moeilijkheden naar verhouding kleiner worden, zodat wij ze dragen kunnen en hen durven aan te pakken. „Alleen zijn” heeft ieder mens nodig; het is een noodzakelijke aanvulling van het altijd tussen en met de mensen zijn.

Daarom trok de eerste minister zich na een overvol en overdruk leven terug in de stilte en wilde „alleen zijn”, omdat hij wist dat hier zijn tekorten lagen. Maar dit „alleen zijn” kon direct verbroken worden om de medemens in nood bij te staan omdat het een „alleen zijn” was, gericht op een vollediger mens worden.

„Maar „eenzaam zijn” dat is heel iets anders. Ieder mens is in de diepste grond van zijn bestaan eenzaam, omdat de diepste grond van de wereld waarin hij leeft, het diepste wezen van zijn medemens, zelfs van degene met wie hij de intiemste verhoudingen heeft, hem vreemd is. Ook blijft er in hemzelf een gebied dat hem even vreemd is en de eenzaamheid, die door de bewustwording hiervan, teweeg gebracht wordt, heeft niets te maken met „alleen zijn”, maar wel juist in ons op als wij temidden van veel mensen zijn, als het druk en lawaaiig om ons heen is. Deze eenzaamheid te midden van onze medemensen, onze soortgenoten toch, kan zó benauwend zijn en het is daarom, dat een enkel wat dieper gaand gesprek, een plotseling opgevangen warme glimlach, soms van een wildvreemde, ons diep kan ontroeren, ons zo intens goed kan doen. En alleen het besef, dat allen, vroeg of laat deze éénzaamheid te verwerken hebben, bindt allen weer tezamen.

Behalve deze algemeene menselijke eenzaamheid kan een mens zich om vele redenen eenzaam voelen. 't Kan zijn door een verloren illusie van een huwelijk en een eigen gezin, door een gebroken huwelijk, door het wegvallen van degenen, waar wij veel van hielden; het kan zijn dat wij eenzaam zijn door een lichamelijk tekort of doordat wij oud worden en onze leeftijdsgenoten om ons wegvallen, zodat wij het gevoel hebben niet mee te kunnen doen of alleen te staan. Ook kan het zijn dat onze arbeid ons op toppen in de menselijke samenleving drijft, waar het eenzaam is, zonder dat wij letterlijk alleen zijn. Misschien was dit de eenzaam-

heidservaring van de eerste minister, voor hij zich terugtrok in de bergen om alleen te zijn.

Al deze gevoelens van eenzaamheid, die hierdoor ontstaan en als golven door ons heen slaan, zijn reële problemen; ze zijn er en vaak zijn zij ook niet op te lossen, omdat de oorzaken, niet veranderd of weggenomen kunnen worden. Maar wij kunnen ons wel andere verbondenheden bewust worden, met andere mensen, andere mensengroepen, met alles wat de natuur en de cultuur te bieden hebben, met het gehele gebeuren in ruimte en tijd, waaraan wij, hoe dan ook, meedoen en waarvan wij niet, nooit uitgesloten zijn. Onze eenzaamheid is er dan nog wel, maar heeft een plaats gekregen in een groter geheel, zodat wij er niet aan ten onder gaan.

Soms verwarren wij de eenzaamheid, die voortkomt door tekorten in ons leven, met die algemeen menselijke eenzaamheid, die wij daar juist bespraken en daardoor lijden wij vaak meer, dan door ons tekort nodig is.

Ook kunnen wij vereenzamen, doordat wij alleen openstaan voor de mogelijkheden van anderen, zodat wij onze eigen mogelijkheden niet zien en deze niet kunnen ontplooien. Ieder mens heeft zijn eigen aanleg, omstandigheden en mogelijkheden; wij kunnen die ander dus nooit worden en als wij dan aan onze eigen mogelijkheden voorbij gaan, vereenzamen wij in onbevredigdheid, die verzuurt en afsluit.

Daar en tegen vereenzamen wij ook door een te grote zelfgerichtheid, een te veel bezig zijn met de zelfhandhaving en zelfontplooiing van het eigen ik en het is heel moeilijk de oorzaak van deze eenzaamheid te onderkennen, want dat vereist zelfkennis, die bij deze zelfgerichtheid moeilijk op te brengen is. Meestal trachten wij deze eenzaamheid te verdrijven door van anderen alles te verwachten, terwijl de enige mogelijkheid is zelf het leven tegemoet te treden, onze plaats daarin te zoeken en onze taak, hoe bescheiden ook, naar vermogen aan te vatten. Overal waar wij ons uitgesloten, uitgestoten voelen, om welke reden dan ook, is natuurlijk de hulp en toegestoken hand van de medemens onontbeerlijk, maar als wij ons zelf niet kunnen geven en het leven niet van onze kant tegemoet treden is alle goede en verstandige hulp vergeefs. Alleen de mens, die zichzelf geeft, doorbreekt zijn eigen eenzaamheid.

Zo is „eenzaam zijn” een innerlijke kwestie; een gevoel dat zijn oorzaak vindt in ons mens zijn en in verschillende tekorten in ons leven, maar waaraan wij veel doen kunnen als wij onze wereld verruimen, onze eigen mogelijkheden ontplooien en ons los maken van een te grote zelfgerichtheid, als wij onszelf willen geven.

Zo is „alleen zijn” een uiterlijk waarneembare toestand, die samen kan gaan met eenzaamheid; die een „alleen zijn” zonder meer kan zijn omdat wij het te druk hebben om ons „ons alleen zijn” bewust te worden, maar ook kan het een „alleen zijn” betekenen gericht op een vollediger mensworden, zoals het „alleen zijn” van de eerste minister, die de weg aflegde vanuit de maalstroom van het menselijk gebeuren in de vlakte naar de hoogte, de ruimte en de stilte. Dat was een alleen zijn dat niet van het leven vervreemde, maar de verhoudingen daarmee verhelderde en verinnigde; zodat wonderen verricht konden worden en dat als vanzelf doorbroken werd om met inzet van alle beschikbare krachten de helpende hand te reiken aan de medemens in nood.

Mevr. A. J. GROENMAN-DEINUM

AAN ONZE ABONNÉ'S

Wilt U ons meehelpen om het aantal lezers van het „Woord van de week” te vergroten?

Wij danken Uw vrienden en kennissen er op, dat ze alle nog in 1958 verschijnende nummers gratis krijgen indien zij f 4,— overschrijven op postrekening no. 304960, onder vermelding van „Nieuw abonné 1959”. Bij voorbaat onze hartelijke dank voor Uw medewerking.

HET WOORD VAN DE WEEK

21 september 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 38

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

W

De Heer **D. TH. WINTER**
Mevrouw **ROOSEVELT LAAN 143**
Mejuffrouw **AMSTERDAM - 2 2-10**

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

28 sept. 9.45 uur V.A.R.A. „Het onredelijke oordeel”. Dr. Albert Daan.

29 sept. 15.45 uur A.V.R.O. „Maatschappelijk werk op humanistisch grondslag”,
Mej. M. Dijkstra.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.